

Livet i Danmark

En fremtidsvirkelighed af Jess Ørnsbo

Poul Hoffmeyer - 81

Aarhus Teater store scene

Livet i Danmark

En fremtidsvirkelighed af Jess Ørnsbo

Susanne Oldenburg

Svend Dam

Ulf Stenbjørn og Børge Hilbert

Tove Wisborg

Stykket spiller i en ikke nærmere bestemt fremtid.
Scenen viser et af rummene i en større museumslandsby, hvor særligt udvalgte og fortjenstfulde personer fra det omliggende store bysamfund kan få lov til at se billeder fra »livet i gamle dage«.
Stykket er delt i 7 scener.
PAUSE efter 4. scene.
Forestillingen er slut ca. kl. 22.30

Personer og ting

Stykket tilhører en genre, der endnu ikke er navngivet. Det er ikke science-fiction, og det er ikke nutidsfremstilling. Det bevæger sig inden for den særlige realisme, der opstår, når man forsøger at udskille elementer, der er bestemmende for fremtidsudviklingen og sætte dem i forhold til den nuværende situation. Stykket søger at indfange den indstilling, der mærkes tydeligere og tydeligere – nemlig, at den psykisk-politiske udvikling er gået så stærkt, at man for at få et forhold til sin egen virkelighed må opfatte den som et museum, en samling af ting og mekanismer, der er ved at blive oplevet, set og sanset for sidste gang.

Heraf forskydningen i stykkets perspektiv: personerne optræder som historiske genstande, ting som som og hasper er revet ud af deres dagligdag og er nu antikviteter, fuglesang opbevares på bånd og plader, bajeren er der kun blevet oplukkerbevægelsen tilbage af.

Der går derfor en parallel mellem personerne og deres fejl-anbringelse i det viste milieu – og tingene, der i den ny belysning fuldstændig har tabt deres funktion.

Socialt og politisk

Karaktertegning og dialog ligger for det meste på et grovkømt eller direkte lystspilplan. Stykkets personer er ingen helte med interessante sjælekampe, og egentlig er deres psykologi sagen totalt uvedkommende. Den egentlige hovedperson i stykket er den social-politiske situation, og individerne, den udøves på, er kun tilfældige små brikker sat ind i en overmægtig sammenhæng, over for hvilken de kun kan forsvare sig med trivialiteter og småusserier. Det klassiske krav om sammenhæng og udvikling i personerne og deres karakterer er her selvfølgelig meningsløst og urealistisk og derfor reduceret så stærkt som muligt.

Roller og stil

Stykkets politiske idé er nøje forbundet med de øvelser, skuespillerne bliver sat til at udføre efter ordre. Hele forsøget med, at skuespillerne skal finde deres rolle og fastlægge en stil, er ensbetydende med, om de kan blive tilpasset systemet og godtaget af dette. Derfor er en stilistisk fadæse det samme som en politisk forbrydelse, og derfor bliver den manglende evne hos skuespillerne til at finde deres roller da også årsag til deres endelige politiske likvidering. Selvfølgelig er det derfor også Stanislavskij, der som »statsinstruktør« og »systembevarer« er ansvarlig for magtudøvelsen.

Den verdensberømte instruktør, manden bag Moskvas Kunstnerteater, Konstantin Stanislavskij, skabte et træningssystem: »Skuespillernes arbejde med sig selv«, som i 1930'erne af Stalin fik en monopolstilling i Sovjet. Et ellers udmærket uddannelsessystem fik dermed karakter af en ophøjet norm, og derfra til at anvende det som kontrolindsats er der ikke langt.

Stanislavskijs modpol i tiden var en af tyvernes mest betydelige teaterfornyere, nemlig Vsevolod Mejerhold. Mejerhold blev taberen i spillet om, hvem der skulle tegne det stalinske teater – og betingelserne for en taber på den tid var barske: Mejerhold blev henrettet i 1940 som et af stalinismens ofre.

Sprog og opløsning

Det sejrende system er et rent amerikaniseret samfund, hvor dagligsproget forlængst er blevet amerikansk. Derfor er de besøgende i museumslandsbyen da også ensproget amerikansk-talende og forstår egentlig ikke, hvad der bliver sagt på scenen. Stanislavskij taler et Rebild-dansk, der egentlig kun er en parodi og en videreførelse af det kommercielt-tekniske slang, der i disse år udgør en trussel for det nuværende nationalsprog.

Skuespillerne, der netop er udvalgt, fordi de taler det »gamle sprog« – der kun findes blandt de sociale tabere – fremviser en tredje sprogform, der allerede er ved at slå igennem herhjemme: selv om de bruger det gængse ordforråd, er trykket fuldstændig ændret. Således som man allerede hører det i medierne, hos speakerne siges f. eks.: fuld/stændigt – ord/forråd – A/bombe – under/gang – af/viger osv. osv. (Trykket er markeret ved / foran trykstavelsen). Denne svigten i sprogfunktionen, der kun kan tilskrives en særlig national og psykisk opløsningsproces, er i stykket fortalt ud i sin yderste konsekvens ved en gennemført omlægning af trykket.

Lars Duerbo

Klaus Hoffmeyer

Født 1938. Startede teaterarbejdet som iscenesætter på Studenter-scenen i begyndelsen af 60'erne. Beskæftigede sig bl.a. med den franske tradition, der viste forudsæiningerne for det absurde teater. Oversatte f.eks. Guillaume Apollinaire og Antonin Artaud.

Iscenesatte Jess Ørnsbo's »Dvær-gen, der blev væk« på Studenter-scenen, vist i TV 1967. Andre TV-forestillinger fra disse år: Sten Kaalo's »Ikke et ord om Harald«, 1969, Ebbe Reich Kløvedal's »Dimensionspigen«, 1970, og Jess Ørnsbo's »Hashtræet«, 1973. Fra 1970 leder af Jomfru Ane Teatret, Ålborg, sammen med Knud Dittmer. Iscenesatte her bl.a. »Paracelsus« af Viktor Jevan og Fernando Arrabal's »Og de gav blomsterne håndjern på«, sidstnævnte i samarbejde med Boldhus Teatret i København.

Seneste års iscenesættelser: »Hr. Bengts hustru« af August Strindberg på Svalegangen 1976, »Hugo på Bjerget« af Adam Oehlenschläger på Aarhus Teater Studio 1976, »Struensee var her« af Sven Holm på Studio 1977, »Miraklet i kødbyen« af Bertolt Brecht på Store Scene 1979, »Amleth« gen-digtet af Klaus Hoffmeyer og Sten Kaalo efter Oehlenschläger på Store Scene 1979, »Som man behager« af William Shakespeare på Ålborg Teater 1980, »Digt om et døgn« af Ulla Ryum på Hippodromen 1980 og TV-operaen »Formynderne« af Villy Sørensen og Svend Erik Werner fra 1980. I 1981 »Livet i Danmark« af Jess Ørnsbo på Aarhus Teater Store Scene.

Ulf Stenbjørn

Aksel Erhardsen

Bent Kielberg

Født 1935. Er uddannet smed, læste på Teknikum i Odense i en periode for derefter i slutningen af 50'erne at studere malerkunst på Det Fynske Kunstakademi.

Blev fast knyttet til TV, mens udsendelserne blev produceret i Radiohuset. Blev der i 10 år som scenograf både for underholdningsafdelingen og TV-Teatret. Har bl. a. skabt dekoration til TV-produktionerne: »Dvær-gen, der blev væk«, sammen med Flemming Quist Møller, skrevet af Jess Ørnsbo, 1967. »Ikke et ord om Harald« og »Jonas« af Sten Kaalo 1969/70. »Dimensionspigen« af Ebbe Kløvedal, 1970. »Jalousi« og »Hashtræet« af Jess Ørnsbo i 1972/73.

I 70'erne og 80'erne som freelance-scenograf med bl. a. opgaverne: »Farvel Thomas« af Leif Panduro for TV. Sammen med instruktøren Ole Roos på filmen »Hærværk« efter Tom Kristensens roman, og TV-spillet »Syg og Munter« af Sven Holm, samt »Tillykke Herbert« af Stig Ramsing.

Scenografier til teaterscener for bl. a. Aage Stentofts Tivoli-revyer og Dario Fo's »Vi betaler ikke...« på Teatret ved Sorte Hest. Arbejder i dette forår i Lapland for svensk TV med TV-filmene »Pro-feten fra Pajalea« om samernes liv i 1850'erne.

Forste opgave for Aarhus Teater, »Livet i Danmark«, 1981.

Historien og årstallene heldigt overstået fremtiden henrykt i færd med at afskaffe sig selv

(Kongen er mulat men hans søn er neger)

Det totale museum

Bemærkninger af Per Højholt

Hvis sproget begynder at forlade os eller simpelthen opgives, fordi det komplicerer vores forhold til det liv, man pånøder os, henvises vi til at *fotografere* og *dokumentere* og overlader fremtiden til prognoserne. Fotografiet og *sproget* deler den skæbne med os, at fremtiden meget vel kan være deres anliggende, men aldrig deres genstand. Nu er konkret og ubeskriveligt, *kameraet* og *tape-recorderen* er blot afledninger af vores *sanser*, de er afhængige af, om de bliver troet, om vi tror dem og ikke vores egne øjne og ører. – Forenklingen her er kolos-

sal, følgende påstand må retfærdiggøre den: Hverken kameraet eller taperecorderen formulerer vores nu, de reformulerer det ikke engang, for de kan ikke, som sproget, overgå sig selv: de er *museumsmaskiner*. Det første fotografiapparat havde en *eksponeringstid* på 8 timer, nu nærmer vi os hastigt nul, det øjeblik hvor fotoet erstatter motivet, *det totale museum*, og det er kun, fordi det er umuligt, at vi aldrig når det.

Museumsdannende pattedyr

Ethvert spejl, ethvert billede deler verden i to, et *Foran* og et *Bagved*. At forestille sig et Bagved er som at nærme sig fremtiden fra nuets position, formåls-løst. Vi er henvist til historien, men indespærret i dens hemisfære er *spejlbilledet* det yderste, vi kan trænge frem til: den, som prøver at henlægge sit liv til fremtiden f. eks. ved at investere i børn eller aktier, dømmer sig selv til museet (fængsel er også et museum). Misforstå mig ikke: vi er nødt til at have museer, vi er *museumsdannende pattedyr*, museet er en del af vores bevidsthed om os selv, sandt nok, men der er ingen grund til at flytte ind i det! Der er grund til at udholde det konkrete liv foran spejlene, for med det holder vi historien på plads. Vi skal ikke lade os belære af museerne, de er kun ønsker og tolkninger og dokumentation – som vidnesbyrd om vores idøforladte bogstavelighed overgås de langt af vores *egne hjem*. For den, som vender ryggen til spejlene og derfor ikke ser sin tilværelse *reflekteret*, bliver den en hobby, afmægtig og uforstående lades han tilbage mellem lutter massive størrelser, samfundets mascot, fantasilos nok til at trives.

Gårsdagen skåret af

Er det moderne menneske historieløst? Ja, det siger man, men det modsatte synes også at være tilfældet: kunne man skrive 80'ernes historie i dag, gjorde man det. Sandheden er måske den, at historien er dette menneskes eneste ideologi, dets adkomst til at eksistere. Museet forsikrer os om, at der er en mening med vores liv: det kan blive historisk. Det er ikke for ingenting, vi behandler vores gamle som ting, *levende antikviteter*, kustoders

omsorg kan være dræbende. – Statistik, mode og alskens oversigter resumerer utrætteligt vores liv, skærer gårsdagen af lige bag os, og vi genkender den jublende. Vores funktion i *kommunikationssamfundet* er at producere gårsdage, nostalgien er bekvem, den retter sig udelukkende imod hvad der ikke kan ændres på. Alt er i orden, bare det er sket før. Man sørger for, at vi til enhver tid er unge og dumme nok til at tro, vi slipper godt fra det.

Telefonapparatet type 76E er udviklet i et samarbejde mellem Standard Electronic Kirk i Horsens og Jydsk Telefon. Designer er Jacob Jensen. 76 i typebetegnelsen hentyder til, at modellen første gang blev masseproduceret i 1976. Allerede samme år fik apparatet en permanent udstillingsplads på Museum of Modern Art i New York.

Året efter blev den markedsført i Jylland. Senere har Jydsk Telefon solgt know-how og licens til fremstilling i både USA og Frankrig.

Parodien formindsker

Parodien forudsætter, at verden er til. Den er intellektuel, fordi den er afledt, destruktiv, fordi al humor gør sin genstand mindre, og sanselig, dels fordi den opskriver alt til *publikums nu*, dels fordi dette nu er konkret og artikuleret og derfor ubesværet påkalder kroppen, der svarer med latter. Parodien er en sammensværgelse mellem forfatter og publikum om at deflorere nuet, gøre det mindre jomfrueligt, i hvert fald, så det ikke havner på kunstkammeret/museet. *Parodien*, nuet druknet i latter, *eftertankens paradoksale krop*, – med den undslipper vi historien ved at stable en erotik på benene, som er plat og nådeløs, men fuld af kærlighed.

Kritikkens svaghed

Der er to ting, et højindustriiseret, senkapitalistisk forbrugersamfund ikke tåler: *kritik* og *parodi*. Sådan et samfund har kun én værdi: den pris, det sætter på sig selv. Kritik kan gå an, måske, for den accepterer halvt vilkårene alene ved at kritisere dem, og går den for vidt, har man *ytringsfrihedens repressalie*, ikke at man knægter det frie ord, næhnej, det er en flokskel, den respekterer man – næh, man gør kritikken mondæn og nem at formulere, man tager den i sin egen mund, så den ikke kan komme til at påvirke ejendomsforholdene i de industrier, der nu skal til at lave penge også på den. – Men parodien, parodien er ikke velset af folk, som kun vedkender sig positive værdier. Parodien har det til enhver tid foreliggende som materiale, Den arbejder kun med det, som allerede er forarbejdet, sagt eller gjort, og den er af væsen negativ.

Kritik kan udspringe af et sanseligt oprør, retfærdig i sin harme, men den har sin baggrund i positive værdier, som den i sine ytringer er nødt til at røbe, derfor er den hjælpeløs, når den får ret.

Tag den på ordet, og den fascineres! Kritik kan tages alvorligt, det er dens svaghed, den kan ikke angå tilværelsens grundforhold, fordi den en gang for alle har accepteret, at de er meningsfulde.

Den ægte vare på hylden

Sproget er ved at forlade os. Vantro lytter *elskende* og *erhvervsdrivende* til deres egne ord: Hvad er det, vi mod vores vilje parodierer? Gør vores ord sande og ægte, som de var en gang! – Og de går på museum, men den ægte vare er ikke museets sag, det er jo selv en slags parodi. Vi skal i *Superkiosken*, *Minimarkedet*, efter den. Her findes *den ægte vare* i dynger, masseproduceret, fremstillet af jordens inderste sekreter, plasticdinsen, éngangsligheren, den uforgængelige parodi på de vises sten.

Den lille strømlinede flaske, som øllet Carlsberg-25 bliver solgt i, skal nu på museum. Ikke fordi bryggeriet er utilfreds med den, i udlandet bliver den brugt til både guldøl, Elefant-øl og Gammel Carlsberg. Flasken skal udstilles, fordi det amerikanske museum for moderne kunst, Museum of Modern Art i New York, har fundet den værdig til en permanent plads i samlingerne.

Æren bliver inden for USA's grænser, for flasken er designet af amerikaneren Richard Runyon – ganske vist for det danske bryggeri. (Notits i Politiken 27/2 1981).

Iscenesættelse:
KLAUS HOFFMEYER

Dekoration og kostumer:
BENT KIELBERG

Filmfotograf:
POUL IB HENRIKSEN

Koreografisk ass.:
CHRIS BLACKWELL

»flyttemand Olsen«	Aksel Erhardsen
»Emma«	Tove Wisborg
»fru Clausen«	Susanne Oldenburg
»Larsen«	Svend Dam
»vicevært Meyer«	Ulf Stenbjørn
»dyrehandler Clausen«	Børge Hilbert
»fru Olsen«	Vibeke Kull
Stanislavskij	Lars Junggreen

Besøgende	Chris Blackwell
	Kerstin Anderson
	Tommy Frederiksen
	Peter Gilsfort
	Eva Nevel
	Paul Puekker

DSB-stemme	Per Klok
Konduktørstemme	Jørn Holstein
2 uniformsstemmer	Tommy Frederiksen og Peter Gilsfort

Andre besøgende og vagter: Bent K. Olsen, Carl Jørgensen, Hellmuth Nygaard Hindsbak, Robert Høj, Allan Sonne Pedersen, John Anthony Barrett, Tage Kjærsgaard, Torben Jakobsen, Torhild Sejer Hansen, Ole Hoffmann, Lars Lyager, Lars Mønster, Finn Vest, Regnar Møller, Poul Erik Nielsen, Bent Værgø, Kjell Holger Pedersen, Vera Bolmar og Søren Thiim Harder

Regi: Allan Lauridsen og Jan Bach
Suffli: Ingrid Gottschalck
Instruktørass.: Inga Wendelboe
Lysass.: Knud Jacobsen og Orla Pind
Lydass.: Kurt Bøje og Kim Engelbrecht
Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Jens-Anker Olsen
Skræddersal: Hanne Gissel
Frisør: Joan Gylling
Rekvisitører: Frode Sørensen og Viggo Jensen

Produktionsleder: Jørn Walsøe
Overregissør: Max Hansen

Foto fra afsluttende prøver:
Rolf Linder
Programforside og plakat:
Poul Ib Henriksen
Programredaktion: Steen Mourier

Tryk: Kannike Tryk, Århus

Rettighederne varetages af forfatteren
Teaterchef: Jacob Kielland
Aarhus Teater Store Scene
Ur-premiere 7. marts 1981
Opføres frem til 11. april

Ulf Stenbjørn, Aksel Erhardsen, Tove Wisborg, Børge Hilbert, Susanne Oldenburg og Vibeke Kull

Jess Ørnsbo

Født i 1932. Student fra Frederiksborg Gymnasium i 1951. Flerårigt studieophold i Polen. Skrev prisopgave færdig i 1960. Magister i slavisk filologi fra 1964. Redaktør af Vindrosen 1963-65, og anmelder ved Politiken i slavisk litteratur fra 1964-67. I perioden 1969-74 universitetsadjunkt i Odense.

Har skrevet: Digte (1960), Myter (1964), Tusdigte (1966), Dværgen, der blev væk (skuespil, 1962) opført på Studenterscenen 1966-67, vist i TV 1967 iscenesat af Klaus Hoffmeyer. A som Alfred eller det rullende alfabet (1967), Hyrdan-bok (skuespil, opført på Svalegangen 1971), Astma-5 (1969), Kongen er mulat men hans søn er neger (1971), Serbskij-institut-tet (skuespil, opført 1974 på Aarhus Teater Studio iscenesat af Palle Skibelund), Rolle og Struktur hos St. I. Witkiewicz (disputats 1974), Dullerdage (1976), Digte uden arbejde (1977), Mobiliseringer (1978), Born (1980). »Jalousi« (TV-spil, 1972), »Hash-træet« (TV-spil, 1973, iscenesat af Klaus Hoffmeyer), »Strejferne« (TV-spil, 1979) og »Livet i Danmark« (skuespil, opført på Aarhus Teater Store Scene, 1981, iscenesat af Klaus Hoffmeyer). Tildelt Louisiana-prisen 1966, Otto Benzons forfatterlegat 1969, Adam Oehlenschläger-legatet 1974, Johs. Ewaldlegatet 1976 og Kjeld Abell-prisen 1976.

Poesien er kun antagelse
en ikke helt sikker følelse
af sig og sit
en tvivlsom identitet
og udvidet scene:
en stump cigar
brugt til eftertanke
blasfemisk anvendelse af sig selv
millioner af æg
sprøjtet ud
i usikkert vand
(Digte, 1960)

Vibeke Kull

Lars Junggren

Brød skuespil flyttemand Olsen

Folket vil have brød og skuespil
folket vil have
billeder af sig selv
altså
flyttemand Olsen

Der lyder et skud i Santiago
og et blad falder
til jorden på Sjælland
Mellem disse porte presser digtet
sine smalle skuldre

Hen over TV-skærmen vandrer
en strøm af flagellanter: McCloud
klædt ud som Colombo klædt
ud som Baretta klædt ud som
Kojak bliver nødt til
at opklare mordet
Gustav Winkler bliver nødt til at synge
oven i købet offentligt

Digteren bider i en klud
horisonten snoret
sammen som en strik om
halsen

Folket vil have billeder
af sig selv
altså
flyttemand Glistrup

...
(Digte uden arbejde, 1977)

Og bagom disse småting
Danmark
lyden af folkeslag der
nærmer sig
gennem et vildnis af sprængte
billeder
(Digte uden arbejde)

Jeg har glemt alting
og lidt til
jeg er blevet borte et sted
midtvejs mellem
en himmel og et ismejeri
(Kongen er mulat men hans søn
er neger)

Alene det at være
født giver uudryddelige tømmermænd
(Kongen er mulat men hans søn
er neger, 1971)

Halvfjerdserne
Historien gnaver sig ind
på os
I år siger moden
bange anelser
(Digte uden arbejde)

Af uddannelse barn
med faget menneske hængende
i en tynd tråd
efter sig
(Digte uden arbejde)

Nu glaner de intellektuelle i teatrene
og kloakerne løber mod havet
(Digte)

Serien »Huset på Christianshavn« blev sendt i fjernsynet fra 1970–77, og der blev sendt i alt 84 afsnit. I det første forfatterkollegium sad Leif Panduro, Knud Poulsen og Benny Andersen. Senere kom andre til: Lise Nørgaard, Habakuk, Paul Hammerich, Henning Bahs, Karen Schmidt, Jens Louis P., Johannes Møllehave og Vibeke Steinthal. – De faste medvirkende var: Poul Reichhardt som flyttemand Olsen, Helle Virkner som fru Olsen, Arthur Jensen som vicevært Meyer, Bodil Udsen som Rottehullets værtinde Emma, Poul Hagen som dyrehandler Clausen, Lis Løwert som fru Clausen, Ove Sprogø som Larsen, Kirsten Walther som Karla, Willy Rathnov som Egon, Finn Storgaard som Tue og Kirsten Hansen Møller som Rikke. Karlas og Egons barn hed Bimmer. Erik Balling stod for de fleste afsnit som instruktør.

Vibeke Kull, Ulf Stenbjørn, Tove Wisborg, Svend Dam, Aksel Erhardsen, Børge Hilbert og Susanne Oldenburg

Det gamle sprog

Det er de gamle
børnene taberne drankerne de
kriminelle alle
de ubetalte der taler det gamle sprog
taler med huden og taler
med hånden
der lige foran ansigtet dingler ordene
taler et brød af munden
håndskratter
underhylere høreren
mok

Derimod modetfolkene Caviar Look
universitetslærere valorisering trans
flypersonale af enhver rod-
løshed revolutionære
der taler kolonimagts sprog
beat-orkestre med dårligt udtalt kærlighed
honey forretningsfolk
som de taler væk
ind i fremmedgørelsernes u-
miskendelige måneskin
(Mobiliseringer)

Inde i supermarkedernes landskaber
af ufordøjethed er der frihed
på dåse: kan opbevares i nedkølet
tilstand endnu en menneskealder
(Digte uden arbejde)

Man kunne også stille det spørgs-
mål: har vores samfundsudvikling
og bekvemmelighedskultur skabt
en mennesketype, der på en række
områder såsom åndelig mobilise-
ring og egentlig værdifornemmelse
er andre nationer, som f. eks. de
østeuropæiske, underlegen – og det
netop på grund af disses dårligere
levestandard og politiske under-
trykkelse?
(Fra Jess Ørnsbo's kronik
i Politiken 18. 2. 1981)